

Samir HALILOVIĆ, prof.

J.U. OŠ "Memići", Kalesija

ZVORNIČKA KAPETANIJA I NJENI KAPETANI

Apstrakt: Rijetki su gradovi u Bosni i Hercegovini kao što je Zvornik, koji se nalazi u dolini rijeke Drine, koji je kroz svoju prošlost imao važan geografski, administrativni, strateški, vojni, politički, ekonomski, saobraćajni i drugi značaj. U osmanskom razdoblju, Zvornik je bio sjedište administrativnih, sudskih i vojnih oblasti. U odbrani granica Bosanskog ejaleta, istaknuto mjesto imala je Zvornička kapetanija i njeni kapetani. Oni su u pravilu poticali iz najuglednijih domaćih plemićkih bošnjačkih porodica koje su uživale veliki ugled u narodu. Zvornički kapetani poticali su iz poznate zvorničke begovske porodice Fidahić. Cilj ovog rada je da se istraži, opiše i istakne uloga Zvorničke kapetanije, od osnivanja do njenog ukidanja 1834/1835. godine, i njenih kapetana Fidahića koji su bili učesnici svih najvažnijih događaja na tlu Zvorničkog sandžaka i Bosanskog ejaleta tokom XVIII i u prvoj polovini XIX stoljeća. Nadamo se da će ovaj rad ispuniti svoju naučnu potrebu i biti koristan prilog u izučavanju lokalne historije, kao i dobra osnova za sva buduća istraživanja o ulozi i značaju zvorničkih kapetana Fidahića, tokom XVIII i prve polovine XIX stoljeća.

Ključne riječi: grad Zvornik, Zvornički sandžak, Bosanski ejalet, Zvornička kapetanija, Kušlat grad, Biljeljina šarampov, kapetani, Fidahići.

ZVORNIK CAPTAINCY AND ITS CAPTAINS

Abstract: There are few cities in Bosnia and Herzegovina such as Zvornik, located in the Drina River Valley, which through its past had important geographical, administrative, strategic, military, political, economic, traffic and other significance. In the Ottoman period, Zvornik was the seat of administrative, judicial and military areas. In the defense of the borders of the Bosnian eyalet, the Zvornik captaincy and its captains had a prominent place. The Zvornik captains came from the famous Zvornik Bey family Fidahic. The aim of this paper is to investigate, describe and emphasize the role of the Zvornik captaincy, from its

founding to its abolition in 1834/1835. and its Fidahic captains, who were participants in all the most important events on the territory of the Zvornik Sandzak and the Bosnian eyalet during the 18th and the first half of the 19th century. It is hoped that this paper will fulfill its scientific need and be a useful contribution to the study of local history, as well as a good basis for all future research on the role and importance of Zvornik's Fidahic captains, during the XVIII and first half of the XIX century.

Keywords: *City of Zvornik, Zvornik Sandzak, Bosnian Eyalet, Zvornik Captaincy, Kuslat City, Sharpe Biljeljina, Captains, Fidahic...*

UVOD

Rijetki su gradovi u Bosni i Hercegovini kao što je Zvornik, koji se nalazi u dolini rijeke Drine, koji je kroz svoju prošlost imao važan geografski, administrativni, strateški, vojni, politički, ekonomski, saobraćajni i drugi značaj. U osmanskome razdoblju, Zvornik je bio sjedište administrativnih, sudskih i vojnih oblasti, koje su predvodile brojne i istaknute ličnosti.

U odbrani granica Bosanskog ejaleta, istaknuto mjesto imala je Zvornička kapetanija. Kao pogranične vojne teritorijalne jedinice, kapetanije se javljaju u drugoj polovini XVI stoljeća. One su imale svoj utvrđeni prostor, a njihova uloga bila je isključivo odbrambenog karaktera. U XVIII stoljeću, u Bosanskom ejaletu kapetanije se obrazuju i u unutrašnjosti, i to najčešće uz važnije puteve i granične oblasti, u dolinama rijeka, prijevoja i klanaca. U XVII stoljeću bilo ih je 29., a početkom XIX stoljeća, 1829. godine, bilo je 39. kapetanija. Na čelu kapetanija bili su kapetani. Oni su u pravilu poticali iz najuglednijih domaćih plemićkih bošnjačkih porodica koje su uživale veliki ugled u narodu. Zvornički kapetani poticali su iz poznate zvorničke begovske porodice Fidahić.

Proučavajući dostupnu relevantnu literaturu, može se zaključiti da su podaci o Zvorničkoj kapetaniji i pojedinim njenim kapetanima prilično oskudni. Ipak, može se izdvojiti djelo pod nazivom *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, autora Hamdije Kreševljakovića, a značajniji podaci o zvorničkim kapetanima mogu se naći u raznim djelima sljedećih autora: Hazim Šabanović, Enes Pelidija, Galib Šljivo, Salih Sidki Hadžihuseinović - Muvekit, Đoko Mazalić, Ćiro Truhelka, Desanka Kovačević-Kojić, Safvet-beg Bašagić, Alija Uzunović, Izet Šabotić, Ćerim Rastoder, Ahmed Aličić, Ibrahim Tepić, Mustafa Imamović, Enver Imamović, Dževad Tosunbegović, Behija Zlatar i drugi.

Izvjesno je da postoji veliki broj neobjavljenih pisanih historijskih izvora, posebno turskih deftera koji se nalaze u arhivima susjednih zemalja, naročito turskim. Oni sigurno mogu dati dragocjene nove podatke, koji bi upotpunili odgovore na brojna i značajna pitanja.

Cilj ovog rada je da se istraži i opiše Zvornička kapetanija i njeni kapetani u periodu od osnivanja do njenog ukidanja 1834/1835. godine, odnosno da se opiše uloga zvorničkih kapetana Fidahića, koji su bili učesnici svih najvažnijih događaja na tlu Zvorničkog sandžaka i Bosanskog ejaleta tokom XVIII i prvoj polovini XIX stoljeća.

KAPETANIJA ZVORNIK

Prvi spomen o Zvorničkoj kapetaniji nalazi se u Mostarskom mahzaru¹. Formirana je između Karlovačkog i Požarevačkog mira u periodu između 1699. i 1718. godine, ili odmah poslije. Pored Zvorničkog grada, u njenom sastavu bili su grad Kušlat i šarampov sa palisadama u Bijeljini. Za grad Teočak se ne zna da li joj je pripadao, ali je poznato da je početkom XIX stoljeća Teočak imao svoju posadu.²

Zvornička tvrđava, po svojoj veličini, bila je među najvećim, a po strateškom značaju poslije Karlovačkog mira, pored Bihačke, imala je najistaknutiju ulogu u odbrani Bosanskog ejaleta. U njoj je bilo stacionirano više vojnih redova. Na njenom čelu bili su kapetani iz poznate zvorničke begovske porodice Fidahić, koji se ubrajaju među desetak najpoznatijih porodica u Bosni.

Grad Zvornik

Grad Zvornik smješten je na lijevoj obali rijeke Drine, na krajnjim jugoistočnim obroncima planine Majevice. Prvobitno se zvao Zvonik (Suonich).³ Prvi put se spominje 1410. godine u dubrovačkom dokumentu, a vjerovatno je podignut znatno ranije.⁴ Hamdija Kreševljaković u svome djelu

¹ *Mahzar* (mazar) m (ar.) 1. kolektivna molba ili tužba, peticija upućena iz naroda višim turskim vlastima; 2. Izvještaj. (Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1966. godina, 442; dalje: A. Škaljić, *Turcizmi*).

² Hamdija Kreševljaković, *Kapetanije u BiH*, Sarajevo, 1980., 185 (dalje: H. Kreševljaković, *Kapetanije*).

³ Đoko Mazalić, *Zvonik (Zvornik) stari grad na Drini*, GZM, Sarajevo, 1955., 76 (dalje: Đ. Mazalić, *Zvornik*).

⁴ Desanka Kovačević-Kojić, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, 1978, 58 (dalje: D. Kovačević-Kojić, *Gradska naselja*).

Kapetanije u Bosni i Hercegovini, pozivajući se i na druge izvore, navodi da se Zvornik prvi put spominje 1412. godine.⁵ U Zvorniku se od 1415. do 1432. godine razvija dubrovačka naseobina, koja je jedno vrijeme imala 640 članova.⁶

Prije Osmanskog osvajanja, a i kasnije podgrađe je bilo spojeno kulama i zidinama s glavnom kulom, koja je stajala na 407 metara visokom Velavniku. Bio je to vrlo jak grad koji je branio položaje prema Srebrenici, Sarajevu i Tuzli.⁷ Osmanlije su Zvornik zauzeli 1463. godine, a naredne 1464. godine opsjedao ga je, uzaludno, ugarski kralj Matija Korvin.⁸

Zvornik je bio sjedište Zvorničkog sandžaka koji je formiran između 1477. i 1483. godine, a najvjerovatnije krajem 1480. ili početkom 1481. godine.⁹ Zvornički sandžak bio je u sastavu Rumelijskog i Budimskog sandžaka, a od 1580. godine u sastavu Bosanskog ejaleta pa sve do kraja osmanske uprave u Bosni.¹⁰ Osmanlije su grad Zvornik proširili i tako su nastala dva grada: Gornji i Donji, a Podgrađe se razvilo u veću varoš. Putopisac, Evlija Čelebija, opisuje da su u Zvorniku bila dva grada sa jednim dizdarom i 150 čuvara, te navodi da je u gradu bio hambar, čatrnja i kula za municiju. Ispred grada bio je top, dug pedeset pedalja kojeg spominje i Francuz Quiclet.¹¹ Današnje ime Zvornik nalazimo prvi put 1519. godine u mirovnom ugovoru između Ugarske i Osmanskog carstva. Međutim, staro ime Zvornika javlja se i dalje u pisanim izvorima sve do XVII stoljeća.¹²

U drugoj polovini XVII stoljeća spominju se dizdari¹³ Donjeg i Gornjeg grada. Godine 1660. u gradu je bila posada od 150 momaka. Po jednoj vijesti iz 1658. godine grad je bio u slabom stanju jer duže vrijeme nije imao stratešku važnost, s obzirom na udaljenost od granice. Zbog takvih okolnosti, grad su na kraće vrijeme zauzeli Austrijanci 25. septembra 1688. godine, i pod svojim

---

⁵ H. Kreševljeković, *Kapetanije*, 185.

⁶ D. Kovačević-Kojić, *Gradska naselja*, 58.

⁷ Hamdija Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi, Naše starine*, Sarajevo, 1953., 13 (dalje: H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*).

⁸ H. Kreševljeković, *Kapetanije*, 185.

⁹ Izet Šabotić, Ćerim Rastoder, *Porodica Fidahić i njena uloga u Bosanskom ejaletu do sloma pokreta za autonomiju Bosne, Zvornik kroz stoljeća*, Zbornik radova, Zvornik, 2012, 54 (dalje: I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*).

¹⁰ Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podjela*, Sarajevo, 1982, 53-54 (dalje: H. Šabanović, *Bosanski pašaluk*).

¹¹ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 13.

¹² Đ. Mazalić, *Zvornik*, 76.

¹³ *Dizdar* m (pers.) zapovjednik tvrđave, zapovjednik utvrđenog grada. (A. Škaljić, *Turcizmi*, 221.)

vlašću grad su zadržali do 1. avgusta 1689. godine.¹⁴ Zvornik je u vrijeme austrijsko-osmanskih ratova bio tri puta opsjedan, od strane Austrijanaca.¹⁵

Od zborničkih dizdara, poznati su Abdulgani-aga, sin Aliagin, 1711. godine, zatim, Osmanaga 1803. godine i Sulejman-aga, sin Mustafagin. Sulejman-aga bio je dizdar Donjeg grada i umro je prije 23. marta 1818. godine.¹⁶

Nakon 1699. godine, grad je dobio sasvim drugu stratešku važnost, zbog čega je popravljen i utvrđen.¹⁷ U tom periodu se prvi put kao komandant Zvorničke tvrđave spomnje Derviš-beg iz porodice Fidahić, koji je uspješno zaustvio nadiranje austrijske vojske 1717. godine.¹⁸

I u kasnijem naletu Austrijanaca, grad je 1737. godine izdržao napade . Od tog vremena, Osmanlije su pazili na grad Zvornik i kad god se ukazala potreba da se popravi, popravljan je. Poznato je da je grad Zvornik popravljan i dograđivan 1762. 1765. i 1777. godine. Nadzornik popravki grada 1762. godine bio je Omer, a na popravci je radilo 26 majstora iz Srebrenice. Za radove im je isplaćeno 202 groša, 25. januara 1767. godine (24 šabana 1180. h.g.). Povjerenik Omer izjavio je, nakon dovršenog posla, da im država duguje novac, da su u oskudici i da su na isplatu novca čekali pune četiri godine. Pri popravci grada, u vremenu od 20. juna do 8. oktobra 1765. godine povjerenik je bio Abdulah kapetan. Tada je utrošeno 1.481 nadnica, po 11 pari. Radnicima je isplaćena sva zarada 18. oktobra 1765. godine u iznosu od 407 groša i 11 pari. Novac su primili majstori: Risto Sandić (Sanda Ogu), Đuro Tripko, Ivan, Đurđe, Jovan, Radoslav, Mihajlo i Nikola kao lagundžije, koji su kamen lagumali. Poslije dvije godine, isplaćeno je 37,5 groša trgovcima za gvožđe (u oktobru 1767. godine). Prema tome radilo se 1766. godine, a 1777. godine isplaćeno je Jovanu 57, 5 groša za 230 nadnice.¹⁹

¹⁴ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 186.

¹⁵ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 55.

¹⁶ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 13.

¹⁷ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 55.

¹⁸ Ćerim Rastoder, *Uloga porodice Fidahić u historiji Bosne i Hercegovine, Bilten, Armija Republike Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2009., 50 (dalje: Ć. Rastoder, *Uloga porodice Fidahić*).

¹⁹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 186.

Od rodova vojske, u gradu se u raznim ispravama, osim gradskih čuvara i topčija, spominju još azapi²⁰, konjanici i džebedžije.²¹

Jedan dio posade u Kušlatu, primao je svoju plaću od prihoda mukate Birča, dok je posada u Zvorniku svoje plaće primala od prihoda zadarske skele, državne blagajne i mukate Birča. U oba grada bilo je mustahfiza²² timarlija.²³

Pregledom bosanskih gradova iz 1838. godine, grad Zvornik je bio u dobrom stanju i nije mu bio potreban nikakav popravak. U gradu je bilo 85 topova, od toga 46 u arsenalu. Bio je dobro snabdjeven municijom i hranom. Osmanlije su u Zvorniku držali posadu sve do 1878. godine.²⁴ Od XVIII stoljeća, Zvornik se smatrao najjačim i najtvrdim bosanskim gradom.²⁵

Kušlat grad

U sastavu Zvorničke kapetanije bio je grad Kušlat. Kušlat se prvi put spominje 1345. godine, na ušću Jadrana u Drinjaču, a njegovo predgrađe Podkučlat, kao trg 1396. godine. Kušlat se nalazi na okomitoj, visokoj stijeni iznad ušća rijeke Jadar u Drinjaču. Godine 1410. predat je Ugarskoj na upravu, a Osmanlije su ga zauzele 1463. godine. Evlija Čelebija bilježi da Kušlat nije mogao osvojiti sultan Fatih, već da je opsjedanjem grad prisilio na predaju. Isto tako navodi, da je u gradu bilo pet topova, a posada grada je imala 28 čuvara, sa dizdarom. Godine 1804. posada grada je brojala do petnaest čuvara. Iste godine, u gradu je bilo dvanaest mustahfiza timarlija i petnaest džebedžija.²⁶ Francuz Kikle putujući kroz Bosnu, na putu od Mletačke u Istanbul, 24. maja 1658. godine, između ostalog, zabilježio je svoj prolazak kroz Kušlat gdje opisuje

---

²⁰ *Azapi* m (ar.) su bili pripadnici posebnog roda u Turskoj vojsci. U mornarici su služili kao puškari, a u kopnenoj vojsci kao pješadija. Azapi su držali i stražu u utvrđenim gradovima, kulama i mostovima. Njihovi zapovjednici su se zvali azapaga, azabaga. (A. Škaljić, *Turcizmi*, 106.)

²¹ *Džebedžije* pl. (ar.-tur.) su poseban red vojske u nekadašnjoj Osmanskoj vojničkoj organizaciji. U mirno doba brinuli su o oružju i ratnim potrebama, te čuvali municiju u gradovima, a u ratno doba pribavljali su janjičarima potrebnu ratnu spremu i opskrbljivali je municijom. Ukinuti su u isto vrijeme kao i janjičari. (A. Škaljić, *Turcizmi*, 234.)

²² *Mustahfizi* m. (ar.) članovi stalne posade stacionirani u gradovima; pozadinska vojska koja je služila kao posada grada i brinula se o opklopima i utvrđenjima oko grada. Jedni su bili plaćeni (aluferdžije), a drugi su vršili službu kao spahije. Mustahfiz je pripadnik tog roda vojske. (A. Škaljić, *Turcizmi*, 477-478.)

²³ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 186.

²⁴ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 13-14.

²⁵ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 186; H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 14.

²⁶ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 13.

njegov položaj. On navodi da u gradu ima nekoliko kuća, džamija i hambar ili carska magaza.²⁷

Do osnivanja Zvorničke kapetanije, u Kušlatu su Osmanlije držali malu posadu, koja je brojala do dvadesetak čuvara. Od prvih godina XVIII stoljeća, pored čuvara i tobdžija, u Kušlatu je bilo konjanika i azapa. Godine 1791. u Kušlatu je bio aga azapskog džemata neki Hasan-aga. Kušlat je napušten prije 1833. godine.²⁸

Bijeljina šarampov sa palisadama

U sastavu Zvorničke kapetanije bio je i šarampov sa palisadama u Bijeljini.²⁹ Bijeljina se, kao selo, prvi put spominje u dubrovačkim historijskim izvorima 1446. godine. Smatrala se za jedno od najbogatijih mjesta u plodnoj dolini Semberije.³⁰ Bijeljina nije imala grada, ni palanke. Imala je šarampov sa palisadama, oko džamije sulatana Sulejmana II i oko banje (hamama), koja je bila kraj džamije. Osim šarampova sa palisadama bile su dvije kule, koje su bile vlasništvo dvojice spahija.³¹ Bijeljina se početkom osmanskog perioda spominje kao sjedište nahije Zvorničkog kadiluka u istoimenom sandžaku. Prije 1634. godine Bijeljina je dobila status kadiluka, a u njenom sastavu bilo je više nahija. O značaju Bijeljinskog kadiluka u tom periodu, najbolje svjedoči činjenica da je, pored kadije, u Bijeljini stolovao i ćehaja zvorničkog sandžakbega.³² U vrijeme popravljivanja Zvorničke tvrđave 1714. godine, pominju se kule u Bijeljini i Kozluku.³³

U septembru 1716. godine do Bijeljine prodiru Austrijanci kada su Bijeljinci pružili jak otpor. Nemajući tvrđava, borili su se iz džamije i banje koje su bile ozidane od tesanog kamena. Neprijatelj je iz topova znantno oštetio obje zgrade, a jednu je kulu lagumom djelimično razorio.

²⁷ Ćiro Truhelka, *Opis Dubrovnika i Bodne iz 1658. godine*, GZM, VII, 1905, 435.

²⁸ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 190.

²⁹ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 14.

³⁰ Izet Šabotić, Ćerim Rastoder, *Prilike u Smederevskom sandžaku, odnosno Kneževini Srbiji i njihov odraz na Bijeljinski kadiluk (1800.-1836.)*, Semberija kroz vijekove, Zbornik radova, Bijeljina, 2012., 137 (dalje: I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Prilike u Smederevskom sandžaku*).

³¹ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 14.

³² H. Šabanović, *Bosanski pašaluk*, 173, 202.

³³ Dževad Tosunbegović, Hasan Hodžić, *Skočić*, prilog za historiju stanovništva i naselja bosanskog Podrinja, Šeherdžik, br. III, Časopis za kulturnu historiju Gornje Spreče, Kalesija, 2011, 64 (dalje: Dž. Tosunbegović, H. Hodžić, *Skočić*).

U tim borbama Bijeljina je doživjela velika razaranja i osvojena je od strane Austrije pod čijom je vlašću ostala do 1739. godine.³⁴

Tokom XVIII i XIX stoljeća, izuzimajući period od 1716. do 1739. godine (kada je bila privremeno zauzeta od strane Austrijanaca), Bijeljina je bila sjedište kadiluka i sastojala se od dvije nahije, a to su: Bijeljina i Janja.³⁵ Nakon oslobođanja Bjeljine nije sagrađen grad, već je obnovljen šarampov.³⁶

Bijeljiniu je neposredno po uklanjanju njenog muteselima Ali-paše Fidahića, nakon 1836. godine, posjetio engleski putopisac Džejmz Henri Skin. On je o Bijeljini, između ostalog, zabilježio sljedeće:

*„Grad Bijeljina, koji bi mogao brojati između šest i osam hiljada stanovnika, ima izrazito turski izgled, dugački bazar vrvio je od muhamedanaca i hrišćana jer je bila nedjelja i pazarni dan, veliki stari han na dva sprata bio je prljav i ruševan, ali su crna kahva i nargile bile dobre (...). Tamne drvene kuće izgledale su kao da će pasti jedna na drugu, dok su svježije okrečene džamije ukrašavale ljupko zaokružene kupole i vitke munare koje je neko, zaboravio sam ko, originalno uporedio sa držalom za pisaljku“.*³⁷

Pri pregledu utvrda 1838. godine određeno je da šarampov u Bijeljini i dalje ostane. U takvom stanju je dočekaio 1878. godinu, a njegovi tragovi su postojali do polovine XX stoljeća. Takav je šarampov bio u Janji. Oba ova šarampova imali su 1838. godine dva čarka topa i jedan čakalos top sa nešto municije.³⁸

ZVORNIČKI KAPETANI

Kapetani su poticali iz najuglednijih domaćih plemićkih bošnjačkih porodica, koje su uživale veliki ugled u narodu. Oni su bili na čelu kapetanija i u pravilu su predstavljali osnovu bosanskog plemstva. Njima su bili podređeni dizdari (zapovjednici tvrđava) i plaćeni vojnici čija je služba bila nasljedna. Kapetani su najčešće bili poznati i po svojoj hrabrosti, odgovornosti i vojnim umijećem, koje im je bilo neophodno za uspješniju odbranu kapetanije. Vremenom je njihov ugled i značaj postajao sve veći, posebno u vrijeme zahtjeva i pokreta za autonomiju Bosne. Među poznatim kapetanskim porodicama u

---

³⁴ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 14.

³⁵ H. Šabanović, *Bosanski pašaluk*, 231-234.

³⁶ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 14.

³⁷ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Prilike u Smederevskom sandžaku*, 137.

³⁸ H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, 14. Autor u istom radu navodi da mu je tragove šarampova u Bijeljini, 1950. godine, pokazao imam Ali efendija Alefendić.

Bosanskom ejaletu bili su: Gradašćevići, Bišćevići, Fidahići, Resulbegovići i drugi. Sredinom XIX stoljeća Aleksandar Giljferding ruski konzul, Fidahiće ubraja među desetak najpoznatijih porodica u Bosni.³⁹

Izučavajući mnogobrojne događaje od početka XVIII stoljeća i osnivanja Zvorničke kapetanije pa sve do njenog ukidanja 1834/35. godine, svi zvornički kapetani bili su iz poznate zvorničke begovske porodice Fidahić. Oni su imali istaknutu ulogu u odbrani grada Zvornika i Bosanskog ejaleta tokom XVIII i prvoj plovini XIX stoljeća. Zvornički kapetani poznati su po brojnim podvizima u borbama. Neki od njih su obnašali i dužnosti sandžakbegova, a neki su odlikovani titulama gazija i paša.

Njeni potomci su do 1992. godine živjeli u Zvorniku. Zemljišni posjedi porodice bili su u više naselja: Karakaju, Kuzlučkom polju, Skočiću, Donjoj Trnovi, Osmačama kod Srebrenice, Zoviku kod Brčkog, i drugim mjestima.⁴⁰

Ahmed-kapetan Fidahić

Neposredno nakon završetka bečkog rata i osnivanja Zvorničke kapetanije pominje se ime kapetana Ahmeda Fidahića koji je bio na čelu tvrđave.⁴¹ Prema tome, on bi mogao biti prvi poznati kapetan Zvorničke kapetanije.

U jednom izvoru navodi se da je kapetan Ahmed Fidahić na tom položaju bio od 1705. do 1711. godine, do portine intervencije.⁴² Na osnovu dostupnih podataka može se zaključiti da Ahmed kapetan nije bio omiljen među stanovništvom Zvornika, jer se navodno osilio i zakidao dio novca koji je namijenjen za isplatu plata vojnicima Zvorničke tvrđave. Dalje se navodi da nije izvršavao obaveze koje je imao, te da je zapustio kontrolu pograničnih krajeva. Zbog toga je Porta 1711. godine naredila veziru Ali-paši da ga pozove na odgovornost, i po potrebi kazni. U njegovo vrijeme, zvornička tvrđava je prema svojoj veličini bila među najvećim, a po strateškom značaju nakon Karlovačkog mira imala je istaknutu ulogu u odbrani Bosanskog ejaleta. U njoj je bilo stacionirano više vojnih redova.⁴³ Zvornička tvrđava je popravljena i pojačana 1714. godine, a broj nefera iznosi 412 (sredinom XVII vijeka, 150 vojnika).⁴⁴

³⁹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 185.

⁴⁰ Alija Uzunović, *Zvornik, historijska monografija*, Tuzla, 2010., 57 (A. Uzunović, *Zvornik*).

⁴¹ Enes Pelidija, *Bosanski pašaluk od Karlovačkog do Požarevačkog mira 1699-1718*, Sarajevo, 1989, 134 (dalje: E. Pelidija, *Bosanski pašaluk*).

⁴² Behija Zlatar, *Zvornik u XVIII i XIX vijeku*, (neobjavljeno), Muzejska zbirka Zvornik, inv.br. 401-IV-12 (dalje: B. Zlatar, *Zvornik*).

⁴³ E. Pelidija, *Bosanski pašaluk*, 134.

⁴⁴ Dž. Tosunbegović, H. Hodžić, *Skočić*, 64.

Nekoliko godina kasnije, Austrija ulazi u rat protiv Osmanskog carstva. Nakon velikog poraza Osmanlija kod Petrovaradina uslijedila je opsada Beograda. Austrijanci tada prelaze rijeku Savu i u septembru 1716. godine zauzimaju Bijeljenu, koja je doživjela velika razaranja.⁴⁵ Poslije teških borbi u avgustu 1717. godine Osmanlije predaju Austrijancima Beograd i velike dijelove Smederevačkog sandžaka. Austrijanci iste godine napreduju i prema gradu Zvorniku, i u tom pohodu zauzimaju utvrđenu Lješnicu, a napadaju i druge krajeve Bosanskog ejaleta s ciljem da ovladaju sjevernim dijelovima Bosne, kao širokim odbrambenim pojasom južno od rijeke Save. Svi ti ratni planovi prema Bosni, bili su vezani za osvajanje Zvornika. Austrijska vojska pod vodstvom generala Petraša u toku septembra i oktobra 1717. godine opsjeda grad Zvornik. Tada Numan-paša Ćuprilić, bosanski vezir, šalje u pomoć Ibrahim-ćehaju sa nekoliko hiljada vojnika.⁴⁶ U tim borbama, 7. oktobra 1717. godine ranjen je i general Petraš, a u Zvorniku je zarobljeno oko tri stotine neprijatelja i zaplijenjena je velika ratna sprema.⁴⁷

Prema podacima Ć. Rastodera, u tom periodu prvi put se kao komandant Zvorničke tvrđave pominje Derviš-beg iz porodice Fidahić, koji je uspješno zaustvio austrijsko nadiranje 1717. godine.⁴⁸ Borbe oko Zvornika završile su pobjedom branilaca, uz velike gubitke Austrijanaca.⁴⁹ O ovim borbama, govori jedna zabilježena pjesma, koja je ispjevana na turskom jeziku, neposredno nakon bitke.⁵⁰

Naredne 1718. godine sklopljen je mir u Požarevcu prema kojem je Austrija uglavnom zadržala osvojene teritorije, među njima i granični pojas s desne strane rijeke Save u Bosni, uključujući Semberiju i Bijeljenu, zatim istočni dio Srijema i sjeverne dijelove Srbije. U septembru 1718. godine, počeli su pregovori o razgraničenju teritorije. Mješovita komisija za razgraničenje za područje između rijeka Bosne i Drine zasjedala je na Orlovom polju kod Janje. U toj komisiji učestvovali su beglerbeg Mustafa-paša i general Petraš. U to vrijeme pogoršavao se položaj stanovništva, posebno muslimanskog.⁵¹

---

⁴⁵ E. Pelidija, *Bosanski pašaluk*, 204.

⁴⁶ Salih Sidki Hadžihuseinović Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, Sarajevo, 1999, 464 (dalje: S. S. Muvekit, *Povijest Bosne 1*).

⁴⁷ S. S. H. Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, 465.

⁴⁸ Ć. Rastoder, *Uloga porodice Fidahić*, 50.

⁴⁹ Safvet-beg Bašagić, *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1900., 92 (dalje: S. Bašagić, *Kratka uputa u prošlost BiH*).

⁵⁰ Autor pjesme je Beg-zade (Begzadić). Vjerovatno se radi o nekom iz begovske porodice Begzadića (Hifzija Suljkić, *Islamska baština u Bosni i Hercegovini i njenoj okolini*, Tuzla, 2007.)

⁵¹ B. Zlatar, *Zvornik*, inv.br. 401-IV-12.

Mehmed-beg kapetan Fidahić

Mehmed-beg kapetan Fidahić je prema podacima Hamdije Kreševljakovića bio je prvi poznati kapetan Zvorničke kapetanije. Isti autor navodi da se uz njegovo ime prvi put pominje i Zvornička kapetanija. Na položaju kapetana Mehmed-beg je bio oko 1730. godine. On je kao i svi njegovi nasljednici stolovao u Gornjem gradu.⁵² Prema podacima Enesa Pelidije na čelu Zvorničke tvrđave u 1711. godini bio je Ahmed kapetan. Prema tome on bi mogao biti prvi poznati kapetan Zvorničke kapetanije.⁵³

U vrijeme Mehmed-bega kapetana Fidahića, Austrija je sa sa velikim vojnim snagama 1737. godine iz četiri pravca napala Bosnu, prema Banja Luci (kod Gradiške), kod Zvornika, Bužima i Stare Ostrovice. U borbama kod Zvornika Austrijanci su opsjeli zvorničku tvrđavu koja je u toku petnaestodnevnih borbi bila mnogo oštećena, a u odbrani grada su učestvovala i žene. U toku navedenih borbi Zvorniku je upućena pomoć iz Sarajeva i po njenom pristizanju Austrijanci dijelom dižu opsadu i kreću im u susret. Došlo do bitke na području Gornje Spreče, u kojoj su Austrijanci pretrpjeli težak poraz. U tim borbama zarobljen je austrijski general, više oficira i sva ratna oprema.⁵⁴

Bosanski valija Ali-paša, Hekim-oglu je prema Banja Luci uputio vojnu pomoć iz Travnika, kojoj se pridružio zvornički kapetan Mehmed-beg Fidahić, kao jedan od najpovjerljivijih i najsposobnijih vojskovođa. On je uz saglasnost valije, između sela Bosića i Krimina pristupio izgradnji pontonskog mosta za prelazak glavnine snaga preko rijeke Vrbas, koje je predvodio Ali-paša Hekim-oglu.⁵⁵

U toj bici posebno se istaknuo Mehmed-kapetan Fidahić iz Zvornika koji je sa drugim serhatskim kapetanima bio komandant na desnom krilu.⁵⁶ U opisu bitke, Bašagić navodi da od Njemaca što ne padne na bojnopolju, da se potuši u Vrbasu. U prvom jurišu, četiri konja poginu pod Mehmed kapetanom, a on ranjen i gologlav, sa golom sabljom, pješice uleti među neprijatelje i vrati se natrag. Tada mu Ali-paša dadne svoga konja, dolamu i čelenku, zamota ranu, pa opet se postavi na čelo svoga krila. Samo s takvim junaštvom Bošnjaci su mogli tolikoj sili odoljeti. Do zalaska sunca bilo je pet juriša, a u zadnjem jurišu

⁵² H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 186.

⁵³ E. Pelidija, *Bosanski pašaluk*, 134.

⁵⁴ S. Bašagić, *Kratka uputa u prošlost BiH*, 96-97.

⁵⁵ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 57.

⁵⁶ Enes Pelidija, *Banjalučki boj iz 1737. uzroci i posljedice*, Sarajevo, 2003, 352-353 (dalje: E. Pelidija, *Banjalučki boj*).

neprijateljska vojska je potisnuta prema ćupriji sa koje se veliki broj neprijateljskih vojnika potušilo u Vrbasu, a ostatak vojnika koji je bio sa druge strane rijeke, pobjegao je prema rijeci Savi, ostavivši za sobom šatore i topove. Za njima je Mehmed kapetan Fidahić krenuo u potjeru sa nekoliko stotina konjanika. Tom prilikom je zarobljeno 12 topova, 3 havana, 2.300 čerga i čadora i džebani kojima se broj ne zna.⁵⁷ Borbe su s kratkim prekidima trajale do 13. avgusta 1737. godine. Austrijske snage su se povukle na lijevu obalu rijeke Save.⁵⁸ Preme tome, Mehmed kapetan je dao nemjerljiv doprinos u ishodu Banjalučkog boja 1737. godine, koji je mnogo uticao na dalja dešavanja u Bosanskom ejaletu. Ova bitka je označena i kao početak bošnjačke samosvjesti.⁵⁹

Mehmed kapetan, poznati junak i borac je po nalogu valije Ali-paše sa pet hiljada vojnika krenuo na Užice, koje je opsjedala druga austrijska vojska, a uspješno je obavljao i druge zadatke u toku trogodišnjeg rata.⁶⁰ U vrijeme borbi i oslobađanja Užica, Mehmed kapetan je na putu za Beograd savladao jednu grupu mađarskih katana. Kapetan Mehmed-paša sa vojskom iz užičke ordije išao u palanku Rudnik da suzbije pobunjenike iz Crne Gore koji su se pridružili neprijatelju. Nakon zauzimanja tvrđave Rudnik, zarobio je topove i municiju. Tu je postavio svoje čuvare nakon čega se vratio u Užice. Za zasluge u toj borbi Mehmed kapetan je nagrađen svečanom dolamom i zlatnom čelenkom, a slično su nagrađeni i njegovi drugovi.⁶¹

Mehmed kapetan je sa svojom pobjedonosnom vojskom, prama uputi Ali-paše, zajedno sa Mehmed-agom Alibegović Zvorničaninom i Mustafom efendijom Kebirić Tuzlakom porazio neprijateljsku vojsku u boju kod tvrđave Sokol, a ostatak neprijateljske vojske je gonio sve do palanke Valjevo, gdje ih je opkolio. Neprijatelji su uspjeli napustiti palanku i pobjeći u svoj tabor blizu Šapca. U toj bici Mehmed kapetan je sa vojskom zarobio 3.000 neprijateljskih vojnika i vratio se sa mnogo blaga. Kasnije se neprijatelj još jednom okupio oko Šapca sa namjerom da krene na Zvornik. Međutim, vojska predvođena valijom krenula je iz Osmaka i ulogorila se u Kostjerevu nedaleko od tvrđave Zvornik. Tada je Mehmed kapetan sa hiljadu junaka krenuo u susret neprijateljskom taboru. Kada je komandant neprijateljske vojske saznao da se valija Ali-paša sa

---

⁵⁷ S. Bašagić, *Kratka uputa u prošlost BiH*, 97; Enver Imamović, *Historija bosanske vojske*, Sarajevo, 1999, 92-93.

⁵⁸ Enes Pelidija, *Bosanski ejalet od 1593. godine do Svištovskog mira 1791. godine, Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Sarajevo, 1998, 164.

⁵⁹ E. Pelidija, *Banjalučki boj*, 407-410.

⁶⁰ S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 497; Đ. Mazalić, *Zvornik*, 98-99.

⁶¹ S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 498-502.

velikom vojskom ulogorio kod Zvornika, nemajući snage da se zadrži u Šapcu, povlači se sa svojom vojskom preko rijeke Save na zemunsku stranu. Čim je to saznao Mehmed kapetan Fidahić, on se vratio u logor i o tome izvjestio valiju.⁶²

Neprijatelj je pokušao osvojiti i utvrdu palanku Kozarac. U toj borbi ubijena su dvadeset i šest neprijatelja, a oko pedeset neprijatelja je zarobljeno. S druge strane poginulo je i pet boraca, a osam ih je ranjeno. Ibrahim-aga, brat kapetana Mehmeda i Mehmed-čauš izvjestili su valiju Ali-pašu o bitci i o pobjedi dovevši mu 4 zarobljenika. Iste je valija darovao svečanim dolamama i čelenkom. Jedna grupa neprijatelja napala je Derventu, koju su uspjeli na kratko osvojiti, ali je ubrzo oslobođena.⁶³

Valija, Ali-paša bio je ugledni vezir, pravičan, borben, gazija, najodabraniji među velikanima, darežljiv prema onima koji su novim pobjedonosnim ratovima ispoljavali hrabrost i junaštvo, zbog čega je predložio Dvoru da se između ostalih nagrade Mehmed-ali Alibegović iz Zvornika za pokazanu hrabrost u borbi za palanku Valjevo, i dodijeli mutesarifluk nad Zvorničkim sandžakom sa titulom mirimirana. Isto tako je predložio da se za iskazano junaštvo u borbama oko Banja Luke, Stare Ostrovice i za osvojene tvrđeve Užice, bivšem zvorničkom kapetanu Mehmedu dodijeli visoka titula gazije i čast mirimirana.⁶⁴

Na osnovu brojnih zasluga u borbama, koje su vođene u vremenu od 1737. do 1739. godine, Mehmed kapetanu Fidahiću su dodjeljene visoke titule gazija i paša,⁶⁵ zbog čega je imenovan i na dužnost zvorničkog sandžak-bega.⁶⁶

U to vrijeme, pored čestih ratova i stradanja stanovništva, bili su prisutni veliki nameti i razne nedaće što je uzrokovalo podizanje buna. Jedno od glavnih ustaničkih žarišta, u petoj i šestoj deceniji XVIII stoljeća bio je i Zvornik, kada je već 1742. godine izbila pobuna. Odmetnici Ibrahim i Jusuf ubili su čehaju bivšeg mutesarifa Zvorničkog sandžaka Mehmeda.⁶⁷

Prema podacima Bašagića, Mehmed kapetan je umro 1747. godine kao mutesarif (sinonim za valiju, oblasni načelnik) Zvorničkog sandžaka, ali ne navodi ili ne zna se zašto je bio smijenjen sa čela kapetanije, niti ko ga je

⁶² S. S. H. Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, 499-500.

⁶³ S. S. H. Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, 502-503.

⁶⁴ S. S. H. Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, 507-508.

⁶⁵ S. S. H. Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, 508; Dževad Tosunbegović, *Gornja Spreča*, Kalesija, 2007, 78 (dalje: Dž. Tosunbegović, *Gornja Spreča*).

⁶⁶ I. Šabotić, Č. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 53.

⁶⁷ A. Uzunović, *Zvornik*, 58.

naslijedio.⁶⁸ Iz navedenog se može zaključiti da je Mehmed kapetan, prije smrti smjenjen sa čela Zvorničke kapetanije.

Abdulah-kapetan Fidahić

Abdulah-kapetan Fidahić bio je sin Ibrahim-age. Prema prvim podacima bio je na čelu Zvorničke kapetanije još prije 1759. godine, pa sve do iza 1777. godine,⁶⁹ a prema drugim od 1754. do iza 1784. godine.⁷⁰ Najprije je imao titulu age, a kasnije bega.⁷¹ Nije poznato ko je bio na čelu Zvorničke kapetanije u periodu od 1747. do 1758. godine.

U vrijeme Abdulah kapetana, tokom 1752. i 1753. godine pobune u zvorničkom kraju dobijaju šire razmjere. To je bilo vrijeme opće bune u Bosni. Prema izvještaju zvorničkog kapetana Abdulaha ,grupa odmetnika ubila je njegovog oca, dva njegova strica i nekoliko ljudi iz njegove pratnje, zatim agu starih farisana (konjanika) Mehmeda, dizdara Teočaka Smajla i trojicu odobaša, te jednog čauša sa sedam ljudi, tj. ukupno 16. osoba. Pobuna se završila porazom ustanika, a njihov vođa Abdurahman Haremia ubijen je 1753. godine kod Zvornika.⁷²

Kapetan Zvornika, Abdulah Fidahić je u vrijeme sukoba sa Rusijom, na osnovu carskog fermama od 7. do 16. novembra 1771. godine, upućen u carsku ordiju sa janjičarima, džebedžijama, tobdžijama, top-arabadžijama i svim sposobnim mladićima za borbu nastanjenih po kasabama i selima Bosanskog ejaleta. Zajedno sa dvije hiljade pješaka levanta, koliko su oni imali, krenuli su u mjesto, zvano Martin, nedaleko od Ruščuka gdje se odigrala borba. U toj borbi koja je trajala od 24. aprila do 22. maja 1773. godine neprijatelj je potpuno razbijen. Zarobljeno je dvije stotine vojnika i ranjeni brat đenerala Ratibina, zatim tri topa i mnogo municije. U tom boju većina neprijateljskih oficira je izginula.⁷³

Zbog čestih i samovoljnih propisivanja nameta Abdulah kapetan nije bio omiljen među stanovništvom Zvornika, što je dovelo do nezadovoljstva među stanovništvom grada, ali i iseljavanja jednog broj stanovnika. Ratne 1773. godine sa 1.000 nefera (plaćenih vojnika u tvrđavi, posadnika) Abdulah kapetan

---

⁶⁸ S. Bašagić, *Kratka uputa u prošlost BiH*, 97-99.

⁶⁹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁷⁰ B. Zlatar, *Zvornik*, inv.br. 401-IV-12.

⁷¹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁷² A. Uzunović, *Zvornik*, 58.

⁷³ S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 559-560.

se po naređenju bosanskog kajmekama (namjesnika) borio kod Vidina.⁷⁴ Zajedno sa tuzlanskim kapetanom Derviš Ahmedom i još 2.000 bosanskih vojnika, Abdulah kapetan je 1773. godine sudjelovao u osmanskoj vojsci koja je ratovala protiv Rusa.⁷⁵

Abdulah kapetan je, pored drugih prihoda, uživao i prihode od carine, zborničke skele i ciganske džizije u Bosni.⁷⁶ Abdulah kapetan je trećinu prihoda od carine zborničke skele ustupio Sarajliji Abdul-Fettah-agi za 900 groša 20. juna 1767. godine. Malikjana ovog kapetana bila je i ciganska džizija u Bosni. Fermanom od 30. decembra 1775. godine zabranjuje se da tu džiziju ubiru drugi, osim Abdulah kapetana. Fidahići su sve do kraja XVIII stoljeća raspolagali ovom džizijom, kao malikjanom. Prilikom popravke Zborničkog grada 1765. godine, Abdulah kapetan je obavljao dužnost kao građevinski povjerenik, a uz njega se spominje i stric mu Ali-beg. Zabilježen je i jedan manji popravak Zborničkog grada 1777. godine pod nadzorom Abdulah kapetana.⁷⁷ Na osnovu carskog fermana od 1. juna 1777. godine, počeli su radovi na popravci tvrđava. U to vrijeme urađene su popravke tvrđava u Zborniku, Derventi, Staroj Ostrovici i Srebrenici. Razlog navedenih popravki bio je to što je Bosanski ejalet bio okružen neprijateljima sa tri strane.⁷⁸

Mehmed II kapetan Fidahić

Mehmed II kapetan Fidahić naslijedio je Abdulah-bega kapetana, i ne zna se u kakvoj su rodbinskoj vezi bili. Mehmed II postao je kapetan poslije 1777. godine i tu službu je vršio do 1806. godine. Obavljajući dužnosti kapetana do 14. aprila 1802. paralelno je bio i zbornički mutaserif. Tu službu je po svoj prilici vršio i prije, sa naslovom paše. Za vrijeme njegove uprave grad Zbornik je bio ugrožen zbog borbi sa Austrijancima u poznatom Dubičkom ratu 1788. godine. U cilju odbrane Zbornika, upućena je pomoć iz kadiluka Birča, Kladnja i drugih krajeva. U oktobru 1789. godine kod Loznice bilo je 5.000 vojnika pod zapovjedništvom Mehmed II kapetana (von Vidaich) i kapetana Gradačca, Tuzle, Srebrenika i paše od Zbornika. Prema tome, navedena vojska je bila sakupljena po Zborničkom sandžaku.⁷⁹ U borbama sa Austrijancima pod Loznicom učestvovala je i vojska iz Spreče, u okviru vojske iz Zborničkog sandžaka.⁸⁰

⁷⁴ A. Uzunović, *Zbornik*, 58.

⁷⁵ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁷⁶ A. Uzunović, *Zbornik*, 58.

⁷⁷ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁷⁸ S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 572.

⁷⁹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁸⁰ Dž. Tosunbegović, *Gornja Spreča*, 80.

Međutim, M. Raičić tvrdi da nije bilo borbi, već je u decembru 1789. godine austrijska komanda odlučila da Krupanj, Loznicu i Lešnicu prepusti Osmanlijama, što je izazvalo razočarenje kod domaćeg stanovništva. Dubički rat je završen u julu 1791. godine, potpisivanjem mira u Svištovu. Odredbe mira su poštovane, ali je položaj sirotinje - raje bio sve teži.⁸¹

Kreševljaković bilježi da je neki Mustafa, 6. februara 1796. godine, pisao bosanskom valiji za Mehmed II pašu kako bi opet i nadalje ostao na svom položaju prilikom novih imenovanja, jer on nema nikoga u Istanbulu, ko bi se za njega zauzeo.⁸²

U tom periodu, zabilježen je zanimljiv opis grada Zvornika, od strane austrijskog vojnog špiuna, gdje navodi da u gradu ima mnogo oficira i aga, te različitih rodova vojske: spahija, janjičara, nefera (običnih vojnika), sejmena (vrsta janjičara) i delija (lakih konjanika). Dalje navodi, da se tvrđavi može prići sa dvije strane, i to od Bijeljine preko Janje, Glavičica i brda Crna Stijena (današnji Karakaj = tur. Crna stijena) i od Bijeljine, preko Teočaka i Spreče. Iz jedne naredbe iz 1803. godine koja je upućena zvorničkom kapetanu i kadiji od strane centralne vlasti, vidi se da je u tvrđavi bilo 80 čuvara. Krajem 1803. godine stigao je ferman iz Istanbula o štednji baruta, gdje se za upotrebu svake količine baruta morala se tražiti dozvola od viših nivoa vlasti.⁸³ Zvornik je bio jedan od četiri grada u Bosanskom ejaletu u kojima su bila glavna skladišta municije. Pored Zvornika, takva skladišta bila su i u Sarajevu, Travniku i Bihaću.⁸⁴

Burna dešavanja početkom XIX stoljeća na području Zvornika, nagovijestila je pobuna protiv dahija u Smederevačkom sandžaku, a kasnije kao pobuna protiv osmanske vlasti, u srpskoj historiografiji poznat kao Prvi srpski ustanak 1803. godine. Zvornik je bio glavno uporište osmanske vojske za napade na Srbiju i odbranu od ustanka u vrijeme Prvog srpskog ustanka. Po uzoru na beogradske dahije, u savezu sa njima, Ali-beg Fidahić iz Zvornika brat zvorničkog kapetana Mehmed-paše Fidahića sa svojim pristalicama pokušava da na područje Zvorničkog sandžaka, tačnije na zvorničko Podrinje i Spreču prenese proces nasilnog čitlučenja i oduzimanja posjeda od spahijskih porodica.⁸⁵ I sami srpski historičari iz tog vremena, priznaju kako je položaj raje

---

⁸¹ Raičić R. Mihajlo, *Crvena varošica*, I knjiga (hronika V. Lešnice do 1904. godine), Lešnica, 1980, 29-31.

⁸² H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁸³ Đ. Mazalić, *Zvornik*, 102-103.

⁸⁴ Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1788 - 1812*, Banja Luka, 1992.godine, 13 (dalje: G. Šljivo, *BiH 1788 - 1812*)

⁸⁵ Dž. Tosunbegović, *Gornja Spreča*, 80-81; Dž. Tosunbegović, H. Hodžić, *Skočić*, 66.

na imanjima spahija u Smederevačkom sandžaku, bio znatno bolji nego kod čitluk - sahibija: „*Spahije su u Srbiji smilje i bosilje*“.⁸⁶

Protiv Ali-bega Fidahića ustaju njegovi rođaci Mehmed kapetan Fidahić i Ibrahim-aga, zatim Smail-beg Begzadić iz Skočića i njegovi prijatelji, begovi iz Spreče nakon čega je došlo do sukoba i borbi iz kojih Ali-beg Fidahić, uz pomoć Musage Fočića sa šabačkim janjičarima, izlazi kao pobjednik. Smail-beg Begzadić, jedan od najvećih begova i posjednika na području Zvorničkog sandžaka je ubijen, a područje Spreče poharano od strane Ali-begovih pristalica i dahijske vojske. Ti događaji su bili krajem ljeta i početkom jeseni 1803. godine.⁸⁷ I drugi historijski izvori iz austrijske arhive navode da je Smail-beg kažnjen bez krivice od strane Ali-bega Fidahića, koji je pristao uz dahije i koji je bio i protiv svog brata Mehmed kapetana Fidahića.⁸⁸

U ljeto 1804. godine Ali-beg Fidahić je sa svojim saradnicima pomagao dahijama Fočićima u opsjednutom Šapcu. Sredinom jula 1804. godine ustanički vođa Đorđe Ćurčija sa svojim hajducima zapalio je njegove dvore u Šuricama u Jadru. Tokom ljeta 1804. godine Mehmed II kapetan Fidahić je učestvovao u pohodu bosanskog vezira Bećir-paše na Beograd radi kažnjavanja dahija i umirivanja pobunjene raje. Tom prilikom je u Loznici sa rajom iz Jadra dogovario mjere da se spriječi ponovni upad Ali-bega Fidahića na to područje. Kada je pitanje beogradskih dahija riješeno njihovom likvidacijom na ostrvu Ada Kale i kada se činilo da su sukobi sa pobunjenim Srbima završeni, Ali-beg Fidahić se primirio i prividno pomirio sa Mehmed II kapetanom Fidahićem. U tom periodu se pominje i Derviš-aga Fidahić kojeg Mehmed-kapetan kao svog rođaka ostavlja da u njegovo ime upravlja u Jadru.⁸⁹

Uspostavljeni mir u prekodrinskim nahijama Zvorničkog sandžaka nije dugo trajao jer je došlo do sukoba u kojem je ubijen vođa Đorđe Ćurčija. U Loznicu tada dolazi Mehmed II kapetan Fidahić, ugledan i krepak sedamdesetogodišnjak koji umiruje te nahije garantujući im mir. Također je izjavio da je spreman ako zatreba sa svojih pet sinova krenuti u susret osmanskoj vojsci.⁹⁰ Mehmed II kapetan je sa vojskom išao u pomoć Višegradu,

⁸⁶ Vuk Karadžić, *Svjedočanstva o prvom ustanku*, Beograd, 1954. godina

⁸⁷ Dž. Tosunbegović, *Gornja Spreča*, 81; Dž. Tosunbegović, H. Hodžić, *Skočić*, 66. U istom radu autor se poziva na podatke Vuka Karadžića, *Pjesme*. Vuk Karadžić je iz Tršića, u čijoj su blizini bila sela Jarebice, Nedeljica i Grnčare, i koja su bila posjed Begzadića, tako da je bio dobro informisan o tim dešavanjima. Bio je savremenik tih događaja.

⁸⁸ G. Šljivo, *BiH 1788 - 1812*, 238.

⁸⁹ Dž. Tosunbegović, H. Hodžić, *Skočić*, 67.

⁹⁰ G. Šljivo, *BiH 1788 - 1812*, 243.

u vrijeme kada su ga ustanici opsjeli. Već tada je, 1805. godine, bio je vremešan čovjek.⁹¹

S bosanskom vojskom Mehmed II kapetan Fidahić je učestvovao u boju na Mišaru kod Šapca 13. avgusta 1806. godine. Tada su Bošnjaci predvođeni vezinom Mehmed-Husrev pašom, u osmanskoj vojsci doživjeli najteži poraz. Navodi se da je u bici poginulo devet kapetana.⁹² Tu je poginuo Mehmed II kapetan Fidahić (mutaserif – načelnik i prvi dužnosnik sandžaka) sa dva sina i više uglednih prvaka.⁹³ Nakon ove bitke pobunjenici su palili i rušili sve što je muslimansko, a posebno je stradalo Užice.⁹⁴ U to vrijeme, od ostalih zapovjednika Zvorničke kapetanije, u raznim izvorima spominju se: Tursun 1777. godine i Hadži-Omer 1792. i 1807. godine kao čehaje, Abdul-Mumin-aga 1777. godine i Mustafa čauš 1781. godine.⁹⁵

Ali-beg Fidahić

Ali-paša Fidahić naslijedio je po časti mutaserifa, Mehmed II kapetana 4. oktobra 1806. godine.⁹⁶ Tada preuzima upravu nad Zvorničkim sandžakom i titulu paše, a kasnije i zvorničkog kapetana.⁹⁷ Međutim, mjesto kapetana ostalo je upražnjeno sve do 1811. godine, a poslove kapetana obavljao Ali-paša. Kreševljaković u svome djelu ne navodi u kakvoj su rodbinskoj vezi bili Mehmed II kapetan i Ali-paša.⁹⁸

Autor Tosunbegović objašnjava, da Ali-pašu treba razlikovati od drugog Ali-paše Fidahića, jednog od vođa Pokreta za autonomiju i najbližeg saradnika Husein-kapetana Gradaševića, te navodi da on pripada sljedećem naraštaju Fidahića, i savremenik je Ali-pašinog sina, poznatog Mahmud-paše Fidahića.⁹⁹

Do 1807. godine pobunjenici su uspjeli zbaciti i protjerati osmansku vlast iz cijelog Smederevačkog sandžaka, te iz jednog broja nahija Vidinskog i Niškog sandžaka.¹⁰⁰ U to vrijeme pravoslavni pobunjenici su pod Karađorđevim

---

⁹¹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁹² A. Uzunović, *Zvornik*, 61-62.

⁹³ Ćiro Truhelka, *Bošnjaci i Prvi srpski ustanak*, GZM, XXIX, Sarajevo, 1917, 253 (dalje: Ć. Truhelka, *Bošnjaci i Prvi srpski ustanak*); Đ. Mazalić, *Zvornik*, 105.; H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 201; A. Uzunović, *Zvornik*, 62.

⁹⁴ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 62.

⁹⁵ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 190.

⁹⁶ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁹⁷ Dž. Tosunbegović, H. Hodžić, *Skočić*, 67-68.

⁹⁸ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

⁹⁹ Dž. Tosunbegović, *Gornja Spreča*, 81.

¹⁰⁰ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 62.

vodstvom prešli Drinu. Jakov Nenadović bez otpora zauzima Jadar i Rađevinu 25. januara 1807. godine.¹⁰¹ U aprilu iste godine pobunjenici prelaze Drinu blizu Zvornika sa oko 3.000 ustanika, i napadaju Bijeljino, Janju i Zvornik, te uz pomoć pravoslavnog stanovništva Podrinja zauzimaju Donji grad u Zvorniku. Zahvaljujući odlučnoj intervenciji, Ali-beg Fidahić potpomognut od vezira, uspio je odbiti napade kod Pilice i Branjeva, i pobunjenik Tom prilikom je zaplijenjeno i dosta poziva kod pravoslavnih sveštenika, kojima su pozivali narod na pobunu. Prema onima koji su se odazvali tim pozivima Ali-beg Fidahić je poduzimao represivne mjere.¹⁰² U aprilu ili maju 1807. godine zabilježeno je: *Zvornik je ključ Bosne, te ako ga Srbijanci otmu onda nisu sigurni ni Travnik ni Sarajevo.*¹⁰³

U maju 1807. godine zabilježena je pobuna Zvorničke posade koja je tvrdila da nosi sav teret ratovanja. Zbog te pobune došao je bosanski vezir sa 500 vojnika i ugušio pobunu, a kolovođe i neke sarajevske janičare je likvidirao. Krajem oktobra 1808. godine uprava nad Zvorničkim sandžakom data je Ali-paši Zvorničaninu.¹⁰⁴ Do kraja ustanka, od značajnijih borbi pominje se bitka za Loznicu koja se vodila u oktobru 1810. godine, u kojoj učestvuje i gine sa još 3.000 Bošnjaka vezir Hasan-paša Srebrenica.¹⁰⁵

Predpostavlja se da je Ali-paša Fidahić u okviru snaga od 30.000 ljudi, učestvovao u oslobađanju Loznice 1812. godine.¹⁰⁶ Tokom 1813. godine rijeka Drina je bila poprište borbi, a odlučujuća pobjeda osmanske vojske bila je u septembru 1813. godine kod Zasavice i nizvodno od ušća Drine u Savu. Time je praktično završen prvi Srpski ustanak.¹⁰⁷

Neposredno prije novih pobuna pravoslavnog stanovništva u Smederevačkom sandžaku, po nalogu bosanskog valije Ali-paša Fidahić je osigurao 140 čamaca i pomogao forsiranje Drine za 9.000 Arbanasa.¹⁰⁸ Prvi i posljednji održani sukob, u vrijeme Drugog srpskog ustanka, dogodio se krajem jula 1815. godine kod Dublja u kome su ustanici pobijedili. Tada je Miloš Obrenović pregovorima i potkupljivanjem visokih dužnosnika osmanske vlasti obezbijedio autonomiju za Kneževinu Srbiju, i kasnije (Hatišerifom iz 1833. godine) proširenje teritorije na 6 nahija koje su Srbi izgubili gušenjem ustanka

¹⁰¹ G. Šljivo, *BiH 1788 - 1812*, 276.

¹⁰² Ć. Truhelka, *Bošnjaci i Prvi srpski ustanak*, 253.

¹⁰³ G. Šljivo, *BiH 1788. - 1812.*, 283.

¹⁰⁴ S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 786.

¹⁰⁵ A. Uzunović, *Zvornik*, 63.

¹⁰⁶ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 63.

¹⁰⁷ A. Uzunović, *Zvornik*, 63.

¹⁰⁸ Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1813-1826*, Tešanj, 2016, 85 (dalje: G. Šljivo, *BiH 1813-1826*).

1813. godine.¹⁰⁹ Tako je rijeka Drina postala granica između Bosanskog ejaleta i Kneževine Srbije.¹¹⁰

Mahmud-kapetan Alipašić Fidahić

Mahmud-kapetan Alipašić Fidahić bio je sin zvorničkog mutaserifa Ali-paše Fidahića. Kao kapetan evidentiran je na Sinbschenovoj listi 8. januara 1818. godine.¹¹¹ Postao je kapetan između 1811. i 1818. godine.¹¹² Sultan Mahmud II iskoristio pobunu janjičara i je 17. juna 1827. godine izdao ferman o njihovom ukidanju.¹¹³ Vođe janjičara pokušavale su pridobiti najistaknutije slojeve društva, ulemu, a posebno ajane i kapetane. Jedni od rijetkih koji nisu podržali zahtjeve janjičara bili su Ali-paša Fidahić, kapetan Prijepolja i Novog Pazara, a kasnije i Mahmud-paša Fidahić.¹¹⁴

Za zasluge što ih je učinio Abdurahim-paši, postao je zvorničkim mutaserifom s naslovom paše.¹¹⁵ Tako su se opet Zvornička kapetanija i Zvornički sandžak našli pod upravom jednog čovjeka. Mahmud kapetan Alipašić Fidahić bio je vrlo bogat. Zabilježeno je da se jedan dio Zvornika naziva Mahmud-pašin konak, a i jedno polje nosi njegovo ime.¹¹⁶ Na čelu Zvorničke kapetanije je bio do 1829. godine. Tada je Zvornička kapetanija dodjeljena Ali-begu, stričeviću Mahmud paše. Kako su se kapetanije naslijeđivale u porodici, a ne dodjeljivale, Mahmud-paša (Mahmud kapetan) je bio nezadovoljan ovim izborom.¹¹⁷ Tako je došlo do svađe između Ali-bega i Mahmud-paše. Ni intervencija Ali Namik-paše, novog vezira i nasljednika Abdurahim-paše nije pomogla. Taj je spor bio razlog da je Mahmud-paša bio skinut s položaja mutesarifa Zvorničkog prije 1. avgusta 1829. godine. Dozvoljeno mu je da stanuje u svome konaku u Zvorniku, ili nekom od svojih imanja u okolini Zvornika. Tada je Ali Namik-paša postavio nekog Salih-agu za zvorničkog muselima.¹¹⁸

---

¹⁰⁹ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 63; A. Uzunović, *Zvornik*, 64.

¹¹⁰ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 64.

¹¹¹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 187.

¹¹² A. Uzunović, *Zvornik*, 64.

¹¹³ Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1827-1848*, Tešanj, 2016, 27-28 (dalje: G. Šljivo, *BiH 1827-1848*).

¹¹⁴ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 65.

¹¹⁵ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 188.

¹¹⁶ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 188.

¹¹⁷ A. Uzunović, *Zvornik*, 64.

¹¹⁸ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 188.

Ali-beg Fidahić (Ali-paša Fidahić)

Ali-beg, Mahmud-pašin stričević, bio je na čelu Zvorničke kapetanije od 1829. godine.¹¹⁹ On se stavio u službu Abdurahim-paše novog bosanskog vezira, koji se nije usudio proći u pobunjeno Sarajevo, već se 16. januara 1827. godine zaustavio u Zvorniku¹²⁰. Ali-beg je sa 1.000 vojnika prodro u Sarajevo gdje je pohvatao kolovođe pobune protiv ukidanja janjičara i otpremio ih u Zvornik. Tu ih je Abdurahim-paša pogubio i potom se uputio u Sarajevo. U tom momentu, veliki broj Sarajlija se distancirao od janjičara što je pobunjenike prinudilo da 16. februara 1827. godine prekinu pobunu. Naredni dan Abdurahim-paša je sa hiljadu sultanovih vojnika i u pratnji ali-bega Fidahića umarširao u Sarajevo.¹²¹ Uz vezira Abdurahim-pašu i dalje je ostao Ali-beg Fidahić kojem je dodjeljen položaj kapetana kao zaslugu što je bio u pratnji Abdurahim-paše, koji je kao istaknuti pomoćnik nagrađen za ukidanje janjičarskog odžaka u Bosni, mirnim putem.¹²²

Tokom 1828. godine kada je prikupljana i organizirana vojska za rusko ratište, Mahmud paša Fidahić je bio postavljen za seraskera nad 25.000 vojnika. Međutim, do tog pohoda nije došlo jer se valija usljed pobune povukao, zbog čega je opozvan od strane sultana.¹²³ Stanovnici Bosne uvijek su bili poslušni i odani Dvoru. To se može vidjeti i u prilikama okupljanja oko 4.000 nefera, a posebno iz izvoda sudskog siđžila od 4. juna 1829. godine, kada se okupljala vojska u carsku ordiju gdje je, između ostalih, iz kapetanije Zvornik bilo 150 nefera.¹²⁴

Novi valija Moreli Namik Ali-paša je 1829. godine došao u sukob sa Mahmud-pašom Fidahićem „nasljednim gospodarom“ kapetanije. Valija je preko uzvišene porte uspio da isposluje ferman o postavljenju Ali-bega Fidahića na položaj zvorničkog kapetana.¹²⁵ Između 27. avgusta 1829. i 8. jula 1830. godine dodjeljena mu je titula paše. Tome se suprostavio Mahmud-paša (Mahmud kapetan) usljed čega je došlo do svađe i sukoba između njih dvojice, jer su do tada kapetanije naslijeđivane, a ne davane beratom. Zbog toga je intervenisao i novi vezir Namik Ali-paša, ali bez uspjeha. Mahmud-paša se zatvorio u zvornički grad, ali se uporedo sa svojim ljudima spremao na otpor po kućama i hanovima, i svaki se čas očekivalo da puška pukne zbog čega je u

¹¹⁹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 188.

¹²⁰ S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 903; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 65.

¹²¹ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 44-47; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 65.

¹²² S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 903.

¹²³ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 60-64.

¹²⁴ S. S. H. Muvekkīt, *Povijest Bosne 1*, 914-915.

¹²⁵ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 141.

Zvorniku nastalo teško stanje. Bosanski vezir je oko 1. avgusta 1829. godine uputio bujruđiju na kapetana Ali-paše i bivšeg mutesafira Mahmud-pašu, kao i na sve ljude u Zvorniku čija riječ vrijedi, u kojoj se to sve konstatira i nalaže uglednim ljudima da izmire zavađene. Vezir ističe kako je potreban red i mir svuda pa i u Zvorničkom sandžaku, i kako je taj postupak štetan ne samo po državu nego i po ugled svih koljenovića. Iz ponovne bujruđije od 27. kolovoza 1829. godine može se zaključiti da se stanje u Zvorniku nije promijenilo. Zbog toga vezir nalaže musulimu Salih-agi da se povuče u Skočič i tu stanuje, te da pokupi vojsku i okruži Mahmud-pašu u gradu kako bi mu spriječio dostavu hrane. Dalje prijete da će Mahmud-paši biti oduzet i naslov paše. Tako su u to doba bila dva zvornička kapetana, Mahmud-paša kapetan i Ali-paša kapetan.¹²⁶

U to vrijeme, na nepoznat način, reaktiviran je Mahmud-paša. Ali-paši Fidahiću došlo je u pomoć nešto mlađih ljudi iz Gračanice, Srebrenice i Sarajeva. On je u utorak 8. jula 1830. godine započeo boj s Mahmud-pašom koji je trajao i 22. jula 1830. godine. Tog se dana obratio Mahmud-paša zvorničkom kadiji, da ovaj s nekim Ibrahim-om sakupi u 49 sela 9.800 oka kukuruza, isto toliko pšenice i 19.550 oka mesa. Ta je hrana bila potrebna za 5.000 vojnika koji su trebali doći iz Gračanice i Tuzle u Zvornik, da se obračunaju sa Ali-pašom Fidahićem. Prema tome uz Mahmud-pašu bio je i tuzlanski kapetan. U takvim okolnostima Ali-paša Fidahić se nije mogao oduprijeti jačim snagama pa je Mahmud-paša Fidahić zarobio Ali-pašu Fidahića i otpremio ga kao zatočenika u Gradačac Husein kapetanu. To je on bez sumnje učinio s onom vojskom, za koju je tražena hrana.¹²⁷

Na ovaj događaj podsjeća nas jedna narodna pjesma:

„U Zvorniku, u donjemu gradu, u njem sjedi paša Mahmud-paša, A u gornjem Turan Begoviću, Na jaliji paša Fidaiću, A na skeli Avdo Buljubaša, A cvilila zvornička fukara: „Mahmud paša, naša mila majko, Ne daj grada bez velika jada, Ni topova bez mrtvijeh glava!“ Govorio paša Mahmud-paša: „Dok je meni Tuzla-kapetana, I njegova Husein-Pašića, I Sarajlije, stare gazije, Ne bojim se posavskog vezira, I njegova paše Ali-paše, I njegova Avde Buljubaše.“¹²⁸

---

¹²⁶ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 188-189.

¹²⁷ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 188-189.

¹²⁸ Kreševljaković navodi da je ova pjesma zapisana u jednom starom jevrejskom rukopisu pisanom na španjolskom jeziku, a špansko-jevrejskim kurzivom, starom 183 godine, i da mu je pjesmu ustupio mgr. ph. Flazar iz Sarajeva (H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 189).

Husein-kapetan Gradašćević koji se s Ali-pašom Fidahićem od ranije poznao, postupao je s njim kao drugom. Za kratko vrijeme njih dvojica su postali veliki i iskreni prijatelji.¹²⁹ Zahvaljujući takvim odnosima, Ali-paša Fidahić je postao jedan od najbližih saradnika Husein kapetana Gradašćevića u Pokretu za autonomiju Bosne. Nosio te ideje bili su Bošnjaci, odnosno njihovi najugledniji i najmoćniji slojevi društva, ajani i kapetani.¹³⁰

Na vijest o ukidanju nasljednih kapetanija i insistiranja na oblačenju nove uniforme, Husein kapetan Gradašćević provodio je aktivnosti na zbližavanju i okupljanju bosanskih prvaka.¹³¹ Na prvom okupljanju koje se desilo između 20. i 31. decembra 1830. godine u Tuzli bio je i Mahmud-paša Fidahić. Na tom skupu je bio i Mahmud-paša Tuzle gdje su se zajedno usprotivili ustupanju nahija Smederevačkom sandžaku. Mahmud-paša Fidahić je odlučno uhapsio sve članove komisije i saopćio im: „*ni Bosanci ni Škodra-paša neće ni u kom slučaju dati da se navedene nahije odcijepi od njihove zemlje i pripoje Srbiji*“; te je poslao poruku srbijanskom knezu Milošu u kojoj ga podsjeća „*da je on raja, a ne gospodar Osmanlija i savjetuje da ostane miran*“.¹³² U to vrijeme Ali-paša Fidahić je uživao veliki ugled. On je od strane Husein kapetana Gradašćevića upućen sa 150. naoružanih ljudi valiji u Travnik sa zadatkom da mu uruči zahtjeve, odnosno zaključke sa sastanka u Tuzli. Uz pomoć braće Sulejmanpašića, valija se pokušao vojno suprostaviti, ali su kapetanske snage pobijedile. Tada je valija „pristao“ prihvatiti kapetanske zahtjeve.¹³³

Bosanske snage, predvođene Husein kapetanom Gradašćevićem su u maju 1831. godine učestvovali u borbama na Kosovu. Među njima su bili Ali-paša Fidahić i Mahmud-kapetan Fidahić. Bosanska vojska je sredinom juna 1831. godine u borbi kod Lipljana porazila sultanove snage koje je predvodio veliki vezir Mehmed Rešid-paša. Ali-paša Fidahić je predvodio bosansku vojsku koja je bez većih borbi osvojila Peć.¹³⁴

Nakon povratka iz borbi u Sarajevo, Husein kapetan Gradašćević se proglasio vezinom, 12. septembra 1831. godine i tim činom je proglašena autonomija Bosne. Zbog toga su bili nezadovoljni hercegovački kapetani. U međuvremenu Uzvišena Porta nije ispunila zahtjeve bosanskih prvaka i uporedo se spramala za organizaciju vojnog pohoda. Istovremeno je Husein

¹²⁹ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 141.

¹³⁰ I. Šabotić, Č. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 67.

¹³¹ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 139.

¹³² Husnija Kamberović, *Husein-kapetan Gradašćević (1802-1834)*, Gradačac, 2002. godina, 41; G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 144-146; I. Šabotić, Č. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 67-68.

¹³³ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 150-151; I. Šabotić, Č. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 67.

¹³⁴ I. Šabotić, Č. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 68.

kapetan radio na organizaciji domaće vlasti. Nakon što nije stigao ferman o postavljenju Husein kapatana na vezirski položaj, u proljeće 1832. godine, Porta je poduzela vojni pohod protiv Husein kapetana Gradaševića.¹³⁵

Novi bosanski valija Mahmud Hamid paša je sa 30.000 sultanovih vojnika porazio bosanske snage kod Banjske koje su brojale 1.800 ljudi.¹³⁶ Husein kapetan Gradašević je organizirao je odbranu sa 20.000 ljudi na Vitezu kod Sarajeva. Međutim, tada se od njega distanciraju neki ugledni ljudi, među kojima su bili Mahmud-paša Tuzlo i Hasan-aga Pečki. U to vrijeme, Husein kapetan Gradašević upućuje Mahmud-pašu Fidahića iz područja Ustiprača u Zvornik „kako bi branio Bosnu od kneza Miloša“ koji je bio na strani sultana.¹³⁷

U posljednjoj bici koja se odigrala na Palama 29. maja 1832. godine, bosanska vojska je bila desetostruko slabija od vojske velikog vezira Mahmud Hamid-paše. U toj bici se pored Gradaševića najhrabrije borio Ali-paša Fidahić. Međutim, nadmoćnije sultanove snage su prisilile bosansku vojsku na povlačenje.¹³⁸

Posljednja bitka koju su vodili Husein-kapetan Gradašević i Ali-paša Fidahić, uz kojih je bio i Mujaga Zlatarević i drugi vjerni ljudi, odigrala se 4. juna 1832. godine na Zlom Stupu kod Sarajeva. U toj bici veliku hrabrost su pokazali „Zmaj od Bosne i Ali-paša Fidahić“.¹³⁹ Međutim, nadmoćnije sultanove snage su uz pomoć Ali-age Rizvanbegovića i Smajil-age Čengića odnijele pobjedu.¹⁴⁰

Nakon poraza, Husein kapetan Gradašević je zajedno sa svojim pristalicama 16. juna 1832. godine otišao u Slavoniju.¹⁴¹ Zajedno sa njim su pribjegli Ali-paša Fidahić, Mehmed-beg Gradašević Ahmed-beg Karafezjić, Mustaj-beg Tuzlić, Mahmud-beg derventski, Emin-beg maglajski, Sinan dobojski, Hasan-beg Resulbegović iz Trebinja, i drugi.¹⁴²

---

¹³⁵ Mustafa Imamović, *Historija Bošnjaka*, Sarajevo, 1998. godina, 335-336; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 69.

¹³⁶ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 184; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 68.

¹³⁷ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 69. Među onima koji su izdali Gradaševića ubrajao se i Mahmud-paša Fidahić. Međutim, autori navode da je ta tvrdnja neodrživa iz razloga navedenih u tekstu.

¹³⁸ Ibrahim Tepić, „Bosna i Hercegovina od kraja XVIII stoljeća da Austrougarske okupacije 1878“, *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Sarajevo, 1988. godina, 189 (dalje: I. Tepić, *Bosna i Hercegovina od kraja XVIII*).

¹³⁹ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 69.

¹⁴⁰ I. Tepić, *Bosna i Hercegovina od kraja XVIII*, 189.

¹⁴¹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 189; I. Tepić, *Bosna i Hercegovina od kraja XVIII*, 189; G. Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1827-1848*, 186-187; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 69-70.

¹⁴² I. Tepić, *Bosna i Hercegovina od kraja XVIII*, 189; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 69.

Nakon što je austrijski car dobio garancije od sultana za pomilovanje, Ali-paša Fidahić je upućen u Istanbul gdje je živio do 1833. godine kada mu je dozvoljen povratak u Bosanski ejalet, ali ne i u grad Zvornik. Nakon ukidanja kapetanija 1834/1835. godine, povjerena mu je dužnost bijeljinskog muteselima gdje je na toj dužnosti ostao je do 1836. godine.¹⁴³

Od 1835. do 1840. godine, Ali-paša Fidahić je živio u Bijeljini gdje je sagradio prostranu kuću. Kad se ponovo pobunio protiv bosanskog vezira Salih Vedži-paše 1840. godine, uhvaćen je i poslan u progonstvo na otok Kipar, gdje je i umro oko 1845. godine. Njegovi potomci su bijeljinski Pašići.¹⁴⁴

Mahmud-paša Fidahić

Mahmud-paša Fidahić je 9. juna 1832. godine sa nekoliko ljudi, a na poziv valije otišao u Sarajevo kako bi tražio oprost za sebe i Mehmed-pašu Tuzlu. Međutim, vezir Mahmud Hamid-paša ga je zajedno sa uglednijim učesnicima bune 26. jula 1826. godine uputio u logor kod Novog Pazara (dok A. Aličić navodi da su otpremljeni u Solun). Međutim, većinu zatočenika, pa i Mahmud-pašu, vezir je pomilovao.¹⁴⁵

Mahmud-paša Fidahić ostao je i dalje kapetan i mutesarif u Zvorniku. On je imenovan od Porte pašom jer nije prihvatio poziv janjičara na pobunu. Kada su 1835. godine ukinute kapetanije, kao čovjek Portin postavljen je za muteselima (oblasnog upravitelja) gdje je ostao do 1850. godine vršeći sve naloge bosanskih vezira.¹⁴⁶ U jednom dokumentu iz 1843. godine, Mehmed-paša Fidahić se spominje među prvima u rangu bosanskih prvaka u Travniku koji su uz vezira vodili glavnu riječ.¹⁴⁷

Godine 1843. u jednom defteru je zabilježeno da su odgovorni ljudi u Bosanskom ejaletu i stanovništvo od carskog veličanstva tražili odobrenje sredstava za popravku dvadeset i jedne tvrđave i utvrđenja, koje su bile ruševne. Carskim fermanom su odobrena sredstva i naređeno je da se svake godine popravi tri do četiri tvrđave dok se sve ne poprave. U prvom redu pristupilo se popravci najvažnijih tvrđava u Bihaću, Livnu, Banja Luci i Zvorniku, što se vidi

¹⁴³ I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 70.

¹⁴⁴ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 189.

¹⁴⁵ G. Šljivo, *BiH 1827-1848*, 196; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 70; Ahmed Aličić, *Pokret za autonomiju Bosne*, Sarajevo, 1996. godina, 318.

¹⁴⁶ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 189; A. Uzunović, *Zvornik*, 64; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 70.

¹⁴⁷ Đ. Mazalić, *Zvornik*, 110; S. Bašagić, *Kratka uputa u prošlost BiH*, 157-158; A. Uzunović, *Zvornik*, 64.

iz bujruđlije od 31. marta 1843. godine. U to vrijeme bilježi se da je serasker Rumelije Mehmed-paša tražio da se sposobni ljudi iz svih kadiluka Bosanskog ejaleta pošalju na savjetovanje u rumelijsku ordiju. Među odabranima za savjetovanje bio je i Ali-aga iz Zvornika.¹⁴⁸

U vrijeme Omer-paše Latasa protiv njega se pobunila Posavina, kojoj se zajedno sa drugim kapetanima priključio i Mahmud-paša Fidahić. Nakon poraza je, zajedno sa Ali-pašom Rizvanbegovićem, Mahmud-pašom Tuzlom i drugim bosanskim prvacima, uklonjen prije 12. decembra 1850. godine od strane seraksera Omer Lutvi-paše.¹⁴⁹ Mahmud-paša Fidahić je preko Srbije otišao u Istanbul, gdje je stigao negdje iza 18. januara 1851. godine.¹⁵⁰

ZAKLJUČAK

U radu su predstavljeni podaci o zvorničkoj kapetaniji i njenim kapetanima, kao i drugim istaknutim ličnostima, te njihovom značaju u odbrani granica Bosanskog ejaleta tokom XVIII i prve polovine XIX stoljeća. Grad Zvornik, kao sjedište administrativnih, sudskih i vojnih oblasti u osmanskom razdoblju i zvornička tvrđava, koja je po svom strateškom značaju, naročito poslije Karlovačkog mira, imali su najistaknutiju ulogu u odbrani istočnih granica Bosanskog ejaleta.

Zasluge za taj doprinos ponajviše pripadaju zvorničkim kapetanima, sandžak-bezima i muteselimima. O tome najbolje govore njihovi podvizi, odlikovanja i titule „gazije“ i „paša“. Oni su također dali veliki doprinos u bosanskohercegovačkoj opstojnosti na ovim prostorima i naporima pri stvaranju kasnije državnosti.

Na historijskoj pozornici Fidahići se pojavljuju na početku XVIII stoljeća. Bili su učesnici svih važnijih događaja u Bosanskom ejaletu sve do sloma Pokreta za autonomiju Bosne tridesetih godina XIX stoljeća i sloma bosanskog plemstva sredinom XIX stoljeća. To je bilo vrijeme u kojem su Bošnjaci nastojali da autonomno urede svoju domovinu.

Zvornički kapetani poznati su po brojnim podvizima. Prvi poznati kapetan Zvorničke tvrđave i kapetanije Ahmed kapetan Fidahić je svoje podvige pokazao već 1717. godine u odbrani grada Zvornika i njenih tvrđava, od austrijskih

---

¹⁴⁸ S. S. H. Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, 1001, 1007.

¹⁴⁹ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 190; I. Šabotić, Ć. Rastoder, *Porodica Fidahić*, 70.

¹⁵⁰ H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 190.

napada. Podvig Mehmed-paše Fidahića u Banjalučkom boju 1737. godine najbolje odslikava značaj i ulogu zborničkih kapetana u bosanskohercegovačkoj historiji.

U susjednom Smederevskom sandžaku, početkom XIX stoljeća, bile su bune pravoslavne raje protiv uzvišene Porte kojima se nastojalo prenijeti sukobe na tlo Bosanskog ejaleta. Međutim, ti planovi slomljeni su na Zvorničkoj tvrđavi najviše zahvaljujući zborničkim kapetanima. Pri gušenju tih pobuna i zaustavljanja njihovog širenja u Bosanski ejalet, posebno su se istakli Ali-beg i Mehmed II kapetan Fidahić koji je zajedno sa dva sina i velikim brojem istaknutih bosanskih prvaka poginuo u bici na Mišaru 1806. godine.

U kapetanskoj porodici Fidahić, kao i drugim uglednim kapetanskim porodicama tog vremena bile su prisutne međusobne borbe oko položaja. Međutim, i pored međusobnih neslaganja oko izbora, to nije bila smetnja Mahmud-paši Fidahiću i Ali-paši Fidahiću da se ujedine i učestvuju u Pokretu za autonomiju Bosne 1831-1832. godine, koji je predvodio Husein kapetan Gradašćević.

Na osnovu iznesenog u radu može se zaključiti da su podaci iz dostupne relevantne literature o pojedinim zborničkim kapetanima prilično oskudni i da navedena tema nije u potpunosti istražena. Zbog toga nije ni moguće dati potpune odgovore na sva otvorena pitanja kada je riječ o ulozi i značaju zborničkih kapetana i drugih istaknutih ličnosti, te događajima koji su se zbili na području Zvorničke kapetanije i Zvorničkog sandžaka.

Da bi spoznali odgovore na otvorena pitanja iz ove teme, neophodno je poduzeti veliki naučni poduhvat jer je period XVIII i prve polovine XIX stoljeća veoma složen za izučavanje, i jedan od najznačajnijih perioda u historiji Bosne i Bošnjaka.

Summary

The city of Zvornik, as the seat of administrative, judicial and military areas in the Ottoman period, and the Zvornik fortress, which is of strategic importance, especially after the Peace of Karlovac, had the most prominent role in defending the eastern borders of the Bosnian eyalet. The credit for this contribution mostly belongs to the Zvornik captains, sandžak-beys and muteselims. Their feats, decorations and the titles of "gazija" and "pasha" speak best of that. They also made a great contribution to the survival of Bosnia and Herzegovina in this area and efforts to create a later statehood. Fidahics appear

on the historical stage at the beginning of the 18th century. They were participants in all important events in the Bosnian eyalet until the collapse of the Movement for the Autonomy of Bosnia in the 1930s and the collapse of the Bosnian nobility in the mid-19th century. It was a time when Bosniaks sought to organize their homeland autonomously. The first known captain of the Zvornik Fortress and the Ahmed Captaincy, Captain Fidahic, showed his exploits as early as 1717 in the defense of the city of Zvornik and its fortresses from Austrian attacks. The feat of Mehmed-pasha Fidahic in the Battle of Banja Luka in 1737 best reflects the importance and role of Zvornik captains in the history of Bosnia and Herzegovina. In the neighboring Smederevo Sandzak, at the beginning of the 19th century, there were revolts of the Orthodox paradise against the sublime Porte, which sought to transfer the conflicts to the soil of the Bosnian eyalet. However, those plans were broken at the Zvornik Fortress mostly thanks to the Zvornik captains. During the suppression of these revolts and the stopping of their spread to the Bosnian eyalet, Ali-beg and Mehmed II Captain Fidahic stood out, who together with their two sons and a large number of prominent Bosnian champions were killed in the battle of Misara in 1806.

In the captain's family Fidahic, as well as other respectable captain's families of that time, there were mutual fights over the position. However, despite the mutual disagreements over the elections, this was not an obstacle for Mahmud-pasha Fidahic and Ali-pasha Fidahic to unite and participate in the Movement for the Autonomy of Bosnia 1831-1832. year, led by Hussein Captain Gradasevic.

Based on what is presented in the paper, it can be concluded that the data from the available relevant literature on individual Zvornik captains are quite scarce and that the mentioned topic has not been fully researched. Therefore, it is not possible to give complete answers to all open questions when it comes to the role and importance of Zvornik captains and other prominent personalities, and the events that took place in the area of Zvornik Captaincy and Zvornik Sandzak. In order to know the answers to open questions from this topic, it is necessary to undertake a great scientific endeavor because the period of the XVIII and the first half of the XIX century is very difficult to study, and one of the most important periods in the history of Bosnia and Bosniaks.

LITERATURA

Knjige i članci

- Aličić Ahmed, *Pokret za autonomiju Bosne*, Sarajevo, 1996. godina;
- Bašagić Safvet-beg, *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1900. godina;
- Hadžihuseinović Salih Sidki Muvekkit, *Povijest Bosne 1*, Sarajevo, 1999. godina;
- Imamović Enver, *Historija bosanske vojske*, Sarajevo, 1999. godina;
- Imamović Mustafa, *Historija Bošnjaka*, Sarajevo, 1998. godina;
- Kamberović Husnija, *Husein-kapetan Gradašćević (1802-1834)*, Gradačac, 2002. godina;
- Karadžić Vuk, *Svjedočanstva o prvom ustanku*, Beograd, 1954. godina;
- Kovačević-Kojić Desanka, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, 1978. godina;
- Kreševljaković Hamdija, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 1980. godina;
- Kreševljaković Hamdija, *Stari bosanski gradovi*, Naše starine, Sarajevo, 1953. godina;
- Mazalić Đoko, *Zvonik (Zvornik) stari grad na Drini*, GZM, Sarajevo, 1955. godina;
- Pelidija Enes, *Banjalučki boj iz 1737. uzroci i posljedice*, Sarajevo, 2003. godina;
- Pelidija Enes, *Bosanski ejalet od 1593. godine do Svištovskog mira 1791. godine, Bosne i Hercegovina od najsterijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Sarajevo, 1998. godina;
- Pelidija Enes, *Bosanski pašaluk od Karlovačkog do Požarevačkog mira 1699-1718.*, Sarajevo, 1989. godina;
- Raičić R. Mihajlo, *Crvena varošica*, I knjiga (hronika V. Lešnice do 1904. godine), Lešnica, 1980. godina;
- Rastoder Ćerim, *Uloga porodice Fidahić u historiji Bosne i Hercegovine*, Bilten, Armija Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2009. godina;
- Suljkić Hifzija, *Islamska baština u Bosni i Hercegovini i njenoj okolini*, Tuzla, 2007. godina;